

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Begreppet Kami

神

- den inhemska innebörden av begreppet kami i
förhållande till västerländsk tolkning

Sara Duppils Krall
Februari 2005

D-uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionsvetenskap D
Handledare: Olle Sundqvist
Examinator: Jari Ristiniemi

Abstract

Västerländsk litteratur som behandlar asiatiska religioner använder ofta västerländska begrepp för att beskriva religiösa objekt och företeelser. Emellertid överensstämmer inte alltid översättningen med den inhemska innebörden av begreppet. Ett exempel på detta är det japanska konceptet *kami*, som felaktigt översätts med västerländska begrepp som ”gudomar” och ”andar”. Syftet med denna uppsats är att analysera kamibegreppets semantiska spektrum i en specifik inhemsk religiös textsamling. Boken som valdes för detta ändamål är Sir Ernest Satows översättning av ritualtexter från *Yeñgishiki* ’Ceremoniella lagen’ som härstammar från 800-talet. Ett vidare syfte med uppsatsen är att påvisa att kamikonceptet innehåller mer än vad som inryms i de västerländska begreppen ”gudomar” och ”andar”. Slutsatsen är att kamikonceptet inte kan tolkas som ”gudomar” eller ”andar” då det innefattar **allt** som inger vördnad och inspiration hos människan. Detta gör att begreppet *kami* inte kan översättas till västerländska termer.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	3
1. 1. Metod	4
1. 1. 1. Problem och avgränsning	5
1. 2. Litterära källor	6
1. 2. 1. Yeñgishiki	7
2. Kamibegreppets mångfacetterade uppenbarelseformer	11
2. 1. Amatsu-kami 'Himmelska kami'	11
2. 2. Kunitsu-kami 'Jordiska kami'	12
2. 2. 1. Mänskliga kami	12
2. 2. 2. Uji-gami 'Förfäderskami'	15
2. 2. 3. Kamibegreppets uppenbarelseformer i animistiska föreställningar, naturväsen och naturfenomen	16
2. 2. 4. Kami som artefakter	19
2. 3. Apotropeiska kami	23
4. Sammanfattande diskussion	25
4. 1. Människans roll i det komplexa kamibegreppet	25
4. 2. Kamibegreppets roll i animistiska föreställningar, naturfenomen, naturväsen och apotropeiska kami	26
4. 3. Kami finns i artefakter	26
4. 4. Kamibegreppets innebörd - sammanfattning och slutsats	27
Litteraturförteckning	28
Bilaga	
Begrepp och definitioner	29

1. Introduktion

I religionshistoriska handböcker och översiktsverk brukar det japanska begreppet □ (translittererat *kami*)¹ ibland likställas med de västerländska begreppen ”gudomar” och ”andar”.² I till exempel *Religionslexikonet* kan följande läsas om kami:

”Naturgudomligheter inom shinto som vördas i templen och manifesterar sig i särskilda kultföremål. Jämt de 800 myriader kami som myterna berättar om har också betydande historiska personer upphöjts till gudomens rang.”³

En liknande uppfattning av kami finns även i boken *Religionshistoria - Ritual - Mytologi – Ikonografi*. I kapitlet som behandlar *shinto*⁴ av Jorgen Podemann Sorensen, jämförs termen även med det kinesiska ande- och gudsbegreppet *shen*:

”Den sista stavelsen är japanskt uttal av kinesiskans dao, ’väg’ eller ’-ism’, och shin motsvarar kinesiskans shen, ’ande’ eller ’gud’, som är en översättning av det japanska kami. Shinto betyder alltså gudarnas väg’.”⁵

I *The Encyclopedia of religion* i kapitlet *Gods and goddesses* av T. M. Ludwig påpekas att kosmiska gudar och gudinnor benämns som kami och att de kan manifesteras sig i naturen, till

¹ www.animelab.com/anime.manga/dictionary?word=god&type=english&search=Normal (November 2004)

² I västerländska ordlistor och lexikon framställs ”gudomar” och ”andar” som följande: ” Gud s. - en - ar; Guds namn. Gudom s. - en - ar gudomlig natur; gudomligt väsen; gud.” Svenska Akademiens ordlista över svenska språket (Tolfta upplagan, femte tryckningen, 2000): ” Ande s. -n andar själ; övernaturligt väsen; personlighet; okroppslig substans m.m. ”samt” Ande (lat. Spi’ritus). Ordet används, omväxlande med ”själ”, för att beteckna det som skiljer en levande varelse, särskilt en människa, från en död. Vid dödens inträdande tänks anden (ofta materialistiskt identifierad med ”andedräkten”, jfr uttrycket ”uppge andan”) lämna kroppen och kan då tänkas ha en självständig existens. På en människas ande återförs hennes tankar, önskningar och allmänna beteende. Om dessa visar en plötslig förändring kan detta enligt ett föreställningssätt som bl.a. finns i Bibeln förklaras med att hon blivit ”besatt” av en annan, god eller ond ande. Guds helige ande, som ibland identifierades med Gud, ibland antogs vara utsänd eller ”utgjuten” av honom, tänktes tala ur profeternas mun...- I modern psykologisk och psykiatrisk begreppsbyggnad har ordet helt kommit ut bruk.” ” Ande. Se den heliga Ande, inspiration”. Vid benämningen ande i plural står: ” andar. Hos många folk skiljer man mellan ”gudomar” och andar. Till skillnad från ”gudomarna” är andarna nära förbundna med naturfenomen. Man talar sålunda om träd-, berg-, jord-, och luftandar. I olika kulturer finns också den viktiga gruppen förfädersandar och slutligen demonerna, dvs., de onda andar som är ansvariga för sjukdom och olyckor av alla slag och för det onda i människan.” ” Ande; 1. Människan som enhet av själ och kropp, det som förbinder/förenar dessa; 2. Den högsta delen av människans själ, tänkandet/förnuftet; 3. Något i människan som går utöver, högre än själen, vilket kan förbindas med 1: Detta högre är det som ger människan enhet, men används även som en benämning av en ordning som ligger över människan: 4. Som princip för kosmos 5. Som överskridande, transcendent grund, speciellt den gudomliga skapande makten.”

³ Religionslexikonet, 1996, s. 245.

⁴ Shinto är ett trossystem baserat på *kami*. Ordet *shinto* är en kinesisk översättning av *Kami-no-michi* ’kami vägen’, ’kami’s väg’.

⁵ Religionshistoria, 1994, s. 462.

exempel vid det berömda berget *Fuji* i Japan:

”Cosmic goddess and gods..., and early Shinto spoke of kami of heaven and kami of earth. Most mountans in Japan, such as Mount Fuji, are felt to be the locale of kami presence.”

I samma artikel nämns också att kami kan uppfattas som krigsgudar och beskyddandegudar; samt att gudomar, liksom räven *Inari* (*Inari sama*) kan manifesteras i olika djurskepnader:

”Reaching back to the dawn of human existence is the sense that sacred is manifeasted in animal form... Animal symbols of goddesses and gods include the cow in acient Egypt , a manifestation of the sky goddess Nun; the fox Inari in Japan”; samt ”...; and Inari of Japan is the god of rice growers as well as prostitutes and geisha.”⁶

Syftet med denna uppsats är att analysera kamibegreppet i en religiös textsamling med inhemsk (japansk) anknytning. Ett vidare syfte med uppsatsen är att påvisa att statiska religionsfenomenologiska begrepp som till exempel ”gudomar” och ”andar” inte kan tillämpas i den japanska religionen shinto.

1. 1. Metod

För att ge en så korrekt bild som möjligt av icke-västerländska kulturer och religioner bör de inhemska religiösa termerna analyseras i sin ursprungliga kontext. Därför har jag genomfört en textanalys av böckerna som benämns *norito* i boksamlingen *Yeñgishiki*. Därefter har jag lyft fram olika uppenbarelseformer av kami, vilka jag sedan kontrasterat mot den västerländska litteraturens tolkning av begreppet som är ”gudomar” och ”andar”.

⁶ M. Eliade, 1993, s. 61-65.

1. 1. 1. Problem och avgränsning

Mina kunskaper i det japanska språket är obefintliga, vilket har resulterat i att jag i undersökningen till denna uppsats nödgas lita till engelskspråkiga översättningar.

Då denna uppsats baseras på kritik mot att västerländska begrepp används för att förklara shinto, har jag, då det varit möjligt, använt mig av japanska inhemska begrepp som alternativ till de västerländska (ett exempel på detta är det japanska begreppet *tama*⁷ som i västerländsk litteratur ofta översätts med "själ"). I primärkällan *Ancient Japanese Rituals And The Revival Of Pure Shinto*, har E. Satow översatt de japanska begreppen *kami* till de västerländska termerna "gudomar" och "andar" och *Yomi-no-kuni* 'världen av mörker' (dödsriket) till "Hades".⁸ I uppsatsen har jag genomgående, i citat som belyser ritualer, valt att byta ut dessa två västerländska termer till "kami" och "Yomi-no-kuni". Ett exempel på detta är att det i primärkällan står: "He says: "I declare in the presence of the sovran *gods*,". Detta har jag i uppsatsen ändrat till: "He says: "I declare in the presence of the sovran *kami*,".

Den typ av kami som i uppsatsen är benämnd som *kunitsu-kami* eller 'jordiska kami' är många gånger enbart lokaliserad och accepterad som kami i en familj, klan, by eller provins. Antalet kami hävdas i den äldsta japanska skriften, *kojiki* (712 e. v. t.)⁹ uppgå till "åttahundra myriader kami" (i japansk mytologi är talet åtta ett heligt nummer som bland annat symboliserar "oändlighet/en", därmed kan antas att texten hänvisar till att det finns oändligt med kami),¹⁰ vilka samtliga har särpräglad karaktär, temperament och uppgift.¹¹ Mångfalden av kamiväsen gör det omöjligt att sammanställa samtliga uppenbarelseformer av kamibegreppet. Jag har därför begränsat mig till att göra en övergripande undersökning av dessa.

Benämningar på specifika kami varierar till viss del lokalt. På grund av detta har jag valt, med ett par undantag, att benämna berörda kami med det genuina eller det vanligast

⁷ *Tama* (benämns även som *mitama*, *tamashii*, *rei* och *kon*) är essensen av en kami/individ/entitet.

⁸ Att E. Satow stundom översätter vissa begrepp till västerländska, mer statiska begrepp, tror jag främst beror på att syftet med den aktuella boken (*Ancient Japanese Rituals And The Revival Of Pure Shinto*) var att översätta de tidiga japanska ritualerna och göra dem åtkomliga för den västerländska världen. Och inte att lyfta fram och definiera japanska inhemska begrepp, såsom t ex *kami* och *Yomi-no-kuni*. I stället försökte E. Satow passa in begreppen i en västerländsk kontext.

⁹ Då jag finner en tidräkning grundad på kristendomen i icke- västerländsk kontext, orimlig, använder jag mig i uppsatsen av en mer profan och generell term:

Efter våran tid – e. v. t. har i texten ersatt e. kr.

Före våran tid – f. v. t. har i texten ersatt f.kr.

¹⁰ C. S. Littleton, 2002, s. 24.

¹¹ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 144.

förekommande namnet. Benämningarna på kami varierar även något under olika tidsepoker. Då det är många olika kamiväsen och japanska begrepp i uppsatsen har jag (på sidan 29) bifogat en bilaga som heter "Begrepp och definitioner".

Jag vill påpeka att det är **shinto** och inte **shintoism** som analyseras i denna uppsats. Buddhism och shinto är de ledande trosuppfattningarna i Japan och vanligtvis är den japanska befolkningen lojala både mot shinto **och** mot buddism. Shinto har inga doktriner¹² eller någon helig skrift. Det är först vid en fusion med en annan trosföreställning som har doktriner (t ex buddhism) som shinto övergår till att vara att vara en -ism, det vill säga shintoism.

Då shinto inte har någon religiös grundare, heliga skrifter eller doktriner, genomgår shinto en ständig religiös och etisk utveckling som mynnar ut i förädlingar av shinto. Dock med ett bevarat ursprungligt kamikoncept.

1. 2. Litterära källor

I analysen av kamibegreppet har jag, som tidigare nämnts, använt mig av Sir Ernest Satow's (1843-1929) studie av tidiga shintoritualer (*Ancient Japanese rituals and the revival of pure shinto*) som han utarbetade efter sin tjänstgöring som diplomat och forskare i Japan (1895-1900) och i Kina (1900-1906). Genom Satows stora insikt i japansk kultur har hans böcker anses vara en oersättlig primärkälla för studier om shinto.

Boken *Ancient Japanese rituals and the revival of pure shinto* består främst av de delar av *Yeñgishiki* 'Ceremoniella lagen' som innehåller information om shinto och de shintoritualer som benämns som *norito*. Enligt *Kojiki* utformades *norito* av kamiväsendet *Ame-no-koyane-no-mikoto* då denne, genom att recitera *norito*, försökte locka ut kamiväsendet *Amaterasu-oho-mi-kami* ur grottan som hon stängt in sig i.¹³ Ett fåtal av ritualerna beskrivs i uppsatsen. Detta beror på att ett flertal av kamibegreppets dimensioner behandlas i en och samma ritual.

¹² Shinto's filosofi rekommenderar människor att följa *Kami-no-michi* 'kami-vägen', vilket begreppet "shinto" är en kinesisk översättning av. Av de grundläggande etiska värderingarna i shinto är de viktigaste *makoto* 'känslighet' och *makoto-no-kokoro* 'ett uppriktigt hjärta'. *Junsui* 'ren', används ofta för att referera till människor som är "rena i hjärtat" eller "rena" i betydelsen av det enkla, ärliga och okorrumpade i den fysiska världen.

¹³ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 6-8.

1. 2. 1. Yeñgishiki

Yeñgishiki 'Ceremoniella lagen', är en sammanställning av två lagsamlingar, *Kouniñ-shiki* (820 e v. t.) samt *Jiyauguwañ-shiki*, (871 e v. t.) sammansatta av de då styrande i Japan. År 905 e v. t. påbörjades en granskning av *Kouniñ-shiki* och *Jiyauguwañ-shiki*, vilket ledde till att böckerna år 927 e v. t. blev till en skriftsamling innehållande femtio böcker med titeln *Yeñgishiki*. De tio första böckerna i *Yeñgishiki* består av information om utförandet av shinto. Böckerna innehåller följande:

Bok 1-3: Observationer av provisoriska och kalendariska ritualer, organisationen av *kañ-nushi*¹⁴ i *jinja*´t¹⁵ Watarahi på ön Ise, rekonstruktioner av *jinja*´t var tjugonde år samt strukturer i ritualer associerade med underhållet.

Bok 4: Invigningen av två prinsessors tjänster till Watarahi *jinja* på ön Ise, respektive *jinja*´t Kamo beläget på Yamashiro samt påbud gällande utformningen av prinsessornas hushåll och periodiska ritualer.

Bok 5-6: Ritualer vid tillträde av en ny kejsare.

Bok 7: Förteckning över de största *jinja* (vilka var berättigade ekonomiskt stöd från det japanska kejsardömet).

Bok 8-10: Ritualer tillskrivna mikado¹⁶ benämnda som *norito*. Då *norito* enbart är tillägnade mikados dynasti uppfattas de vara de mest betydelsefulla ritualerna i *Yeñgishiki*.

Flertalet av ritualerna i *norito* har med ganska stor sannolikhet praktiserats åtskilliga hundraårsperioder innan offentliggörandet i *Yeñgishiki*.¹⁷

¹⁴ *kañ-nushi*, 'tjänare av kami'.

¹⁵ Ordet *jinja* eller *jinsha* refererar till en plats med inneboende kami. I ett tidigt japanskt verk (Yashiro) beskrivs hur världen är uppbyggd av två karaktärer: *jin* (vilket har enhetlig betydelse med begreppet kami) och *sha* (plats).

¹⁶ Mikado är en titel på den japanska kejsaren. Mikado härstammar från kamiväsendet Amaterasu-oho-mi-kami.

¹⁷ Bland annat är följande exempel på ritualer inkluderade i *norito*: *Mabuchi* beskriver ett högtidlighållande riktat till fursten av *Idzumo* samt till regenten *Zhiyomei Teñwau* (629-641), en oharae tillägnad *Teñmu* (673-686) samt en bön om god skörd till regenten av *Kuwauniñ* (770-782). De berörda datumen utgör grunden för den antagna åldern av *norito*.

De kinesiska ideogram som användes för att motsvara japanska begrepp kan inte betraktas som fullständigt trovärdiga, bland annat på grund av ett antal incidenter som skedde vid översättningen som fördärvade några av begreppen. Ett annat problem var att kinesiska ideogram inte täckte samtliga japanska begrepp varpå de förlorade kontexten (i dagsläget har ett flertal blivit utbytta mot nutida japanska begrepp).

År 1647 kom den första tryckta utgåvan av *Yeñgishiki*, utarbetad av Nakahara Mototada. Med undantag av en bok (bok tretton) var skriften en fullständig kopia av *Yeñgishiki*. Den saknade boken fanns i den nobla ätten *Kudeu's* ägo, vilka förvägrade N. Mototada att kopiera boken. En skriven kopia av den saknade boken påträffades dock följande år i ett bibliotek tillhörande prinsens av *Wohari*. Detta resulterade i en komplett utgåva av *Yeñgishiki* år 1657. Tio år senare blev texten reviderad och nya tryckblock framställdes¹⁸. När regimen i Japan år 1723 begärde en kopia av *Yeñgishiki* upptäcktes att tryckblocken var näst intill obrukbara pga. skadedjur och slitage. Nya tryckblock utformades och *Yeñgishiki* reviderades ännu en gång (det är denna utgåva som av *Yeñgishiki* som har använts som underlag till primärkällan). Utöver nämnda upplagor av *Yeñgishiki* förekommer en tryckt upplaga av enbart de tio första böckerna daterade till år 1503 av Yoshida Kanetomo.

På grund av missöden vid framställningarna av nya tryckblock försvann en del meningar och begrepp ur *Yeñgishiki*. De inhemska begreppens egentliga kontexter glömdes bort, vilket gjorde det omöjligt att återskapa begreppens genuina betydelse. Tydningen av *Yeñgishiki* blev därför komplicerad och resulterade i att ett flertal begrepp och meningar i *Yeñgishiki* fortfarande är omstridda av forskare.

Norito, bok 8-10 i *Yeñgishiki*, består av 27 ritualer tillägnade mikado's dynasti.

Norito

1. *Toshigohi no Matsuri* 'ritual tillägnad skörden'.
2. *Kasuga no Matsuri* 'ritual tillägnad kami av Kasuga'.
3. *Hirose oho-imi no Matsuri* 'ritual tillägnad kami av föda'.
4. *Tatsuta kaze no kami no Matsuri* 'ritual tillägnad kami av vinden'.
5. *Hiranu no Matsuri* 'ritual tillägnat jinja't i Imaki
(tillägnad Yamato-dake no-mikoto).
6. *Kudo Furuaki* 'ritual i jinja't *Kudo och Furuaki* (tillägnad Chiuai
Teñwau och Niñtoku Teñwau).

¹⁸ Omarbetad av Matsushita Keñriñ.

7. *Minadzuki no Tsukinami no Matsuri* 'halvårs ritual' (utförd den sjätte månaden).
8. *Oho-tono Hogahi* 'ritual för lyckönskning av det stora palatset'.
9. *Mikado Matsuri* 'ritual tillägnad portarna'.
10. *Minadzuki Tsugomori no Oho-harahe* 'den stora reningen' (utförd var den sista dagen sjätte månaden).
11. *Yamato no Fumi-no-imikibe ga tachi wo tatematsuru toki no Zhiyu* 'åkallan framförd av prinsen av blodet'.
12. *Ho-shidzume no Matsuri* 'ritual med syfte att åkalla lugnandet, nedtystandet av elden'.
13. *Michiahe no Matsuri* 'ritual tillägnad vägens kami'.
14. *Ohonihe no Matsuri* 'skörderitual'.
15. *Mitama wo ihahido ni shidzumuru Matsuri* (ritual tillägnad placerandet av kami i en jinja).
16. *Kisaragi ni Toshigohi, minadzuki shihasu tsukinami no Matsuri* (skörderitual utförd i den andra månaden, den sjätte månaden och den tolfte månaden vid Amaterasu-oho-mi-kami's jinja).
17. *Toyuke no miya* (liknande ritual som föregående, dock är ritualen riktad till kami av föda).
18. *Udzuki no kamu miso Matsuri* (presentation av heliga kläder vid Amaterasu-oho-mi-kami's jinja, utförd den fjärde månaden).
19. *Minadzuki no tsukinami no Matsuri* (ritual använd av den främsta kañ-nushi'n vid Amaterasu-oho-mi-kami's jinja, utförd den sjätte dagen varje månad).
20. *Nagatsuki no kamu name no Matsuri*

(ritual tillägnad kami av den underbara smaken, en skörderitual, utförd den nionde månaden i Amaterasu-oho-mi-kami´s jinja).

21. *Toyuke no miya no onazhi Matsuri* (liknande ritual som föregående, utförd till mikados ära).

22. *Onazhiku kamu name no Matsuri* (ritual utförd tillsammans med ritual nr. 20, 21 av den främste kañ-nushi´n på ön Ise).

23. *Itsuki no hime-miko tatematsuri-iruru koto*
(ritual utförd vid en prinsessa av blodets initiering till ett jinja).

24. *Ohomikami no miya wo utsushi-matsuru norito*
(ritual utförd vid flytten av Amaterasu-oho-mi-kami till hennes nya tempel).

25. *Tatari-gami wo utsushi-yarafu Matsuri*
(ritual för bortflyttandet och avskedet av hämnande kami).

26. *Morokoshi ni tsukahi wo tsuka hasu toki ni mitegura tate-matsuru*
(ritualer utförda vid de tillfällen kurirer översändes till Kina).

27. *Idzumo no kuni no miyatsuko no kamu Yogoto*
(ritual för lyckönskande av härskarna på Idzumo).¹⁹

E. Satow uppger att han i översättningen av ritualerna har brukat engelska begrepp som ger så exakta formuleringar som möjligt och tillgodoser den etymologiska innebörden. E. Satow betonar även att han i översättningen av norito har varit varsam i användningen av engelska termer med japanska motsvarigheter. Termer inom parantes har E. Satow använt för att komplettera texterna i ritualerna. I kursiv text har Satow kompletterat textavsnitt där engelska motsvarigheter till de japanska termerna saknas.

Tyvärr hann E. Satow inte slutföra översättningen av norito, utan översatte endast ritual nr: 1-9. Karl Florenz, den andra författaren till boken *Ancient Japanese rituals and the revival of pure shinto*, översatte resten av ritualerna till engelska.

¹⁹ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 9 ff.

2. Kamibegreppets mångfacetterade uppenbarelseformer

Kamibegreppets uppenbarelseformer kan delas upp i *amatsu-kami* 'himmelska kami' och *kunitsu-kami* 'jordiska kami', vilka jag redovisar i följande avsnitt.²⁰

2.1. Amatsu-kami 'Himmelska kami'

Den första antropomorfiiska *amatsu-kami* 'himmelska kami' som framträder är enligt *Kojiki* *Ame-no-minaka-nushi-no-kami*. Detta är den enda uppgift som finns dokumenterad om denna ursprungliga kami. Därefter kom två kami av födelse och växtlighet (*Taka-mimusubi-no-mikoto* och *Kami-musubi-no-mikoto*) till *Takamagahara* 'Högsta planet av himlen'.

Trots dessa tidiga fruktbarhetskami inleds inte skapelsemytologin förens det kreativa kamiparet *Izanagi-no-mikoto* och *Izanami-no-mikoto* anländer till *Takamagahara*. *Izanagi-no-mikoto* och *Izanami-no-mikoto* skapade de åtta stora öarna som utgör Japan, alla ting (träd, stenar, djur osv.) på jorden²¹ samt en ansenlig mängd kami.²² Emellertid finns det ingen kami som uppfattas som suverän skapare; den kreativa processen tillkom genom ett välbalanserat samarbete mellan de olika mytiska kami och deras sätt att uppträda och handla.

Tre av kamiväsendena som skapades av *Izanagi-no-mikoto* kom att bli de mest betydande för den japanska mytologin: *Amaterasu-oho-mi-kami* 'stora kami som lyser upp himlen' och månens kami, *Tsuki-yomi-no-mikoto*, härskarinnna över *Yomi-no-kuni* 'Världen av mörker', föddes ur *Izanagi-no-mikoto*'s tårar. Deras bror, *Susa-no-o-no-mikoto*, stormens kami, föddes ur *Izanagi-no-mikoto*'s näsa. *Amaterasu-oho-mi-kami* anses vara den främste av dessa tre *amatsu-kami*. I *norito* återkommer *Amaterasu-oho-mi-kami* i flertalet ritualer, bland annat i *norito*, ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri*:

"He says:²³ Parting the words, I declare in the presence of the From-heaven-shining-great-diety who sits in Ise. Because the sovran great diety

²⁰ S. D. B. Picken, 2002, s. 108.

²¹ Jorden benämndes även som 'vasstrå planet'.

²² S. D. B. Picken, 2002, s. 8, 26.

²³ Enligt E. Satow är "He" i ritualerna, personen som reciterar ritualen, vanligtvis en person ur Nakatomi ätten. Ordet 'says' påvisar att talaren uttalar mikados ord.

besotws *on him* the countries of the four quarters over which her glance extends, *as far as* the limit where heaven stands-up like a wall, *as far as* the bound where the blue clouds lie flat, *as far as* the bounds where the white clouds lie away fallen: -the blue-sea-plain *as far as* the limit wither come the prows of ships without letting their poles or paddles be dry, the ships which continuously crowd on the great-sea-plain: -the road which *men* go by land, *as far as* the limit whither come the horses' hoofs, with the baggage-cord tied tightly, treading the uneven rocks and tree-roots and standing-up continuously in a long path without a break: -*making* the narrow countries wide and the hilly countries plaine, and as it were drawing together the distant countries by throwing many tens of ropes over them, *because she does all this*, he will pille-up the first-fruits like a range of hills in a greate presence of the sovran great diety, and will tranqually take to himself the remainder."²⁴

2. 2. Kunitsu-kami 'Jordiska kami'

Kunitsu-kami 'jordiska kami' är skapade av *amatsu-kami* och uppträder i form av människor, förfäderskami, animistiska väsen, naturväsen, naturfenomen och som artefakter. Dessa olika uppenbarelseformer av kunitsu-kami beskrivs i de följande avsnitten.

2. 2. 1. Mänskliga kami

Under *kami-yo* 'den mytologiska tiden'²⁵ betraktades **samtliga** människor som kami. Denna föreställning är aktuell även efter *kami-yo*, med skillnaden att alla människor betraktas som **potentiella** kami. Men det är enbart de människor som anses gjort sig förtjänta av titeln (*kami*), eftersom att kami bedöms vara en mycket ärofull titel.²⁶ Kami i mänsklig form betecknas vanligtvis som 'avlägsen kami' *totsu kami*; medan vanliga människor (människor som i dagligt

²⁴ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 19 ff.

²⁵ *kami-yo* 'den mytologiska tiden' är den mytologiska tiden då de flesta av shintos myter utspelas.

²⁶ S. Ono, 1962, s.10, 103 ff.

tal inte tituleras som kami) benämns som *arahito-gami* 'mänsklig kami' eller *ikigami* 'levande kami'.²⁷

Gränsen mellan människa och kami är diffus; en människans liv uppfattas vara assimilerat med kami, människans individuella personlighet är en gåva från kami. Människor som levde i harmoni med sin egen personliga natur och med omgivningen, det vill säga med kami, titulerades vanligtvis som kami av andra människor, detta gällde emellertid även människor som utfört bragder. Dessa mänskliga kami var nödvändigtvis inte accepterade som kami i hela Japan, eftersom de kunde betraktas som kami enbart inom en provins, by, klan eller familj.²⁸

Japans kejsare, *akitsum-kami*, är den främsta av *totsu kami* (mänskliga kami). Titeln *kamurogi*, *kamurogi* eller *kamuromi*, är benämningar på *mikado* och *Amaterasu-oho-mi-kami* och betyder 'högsta härskaren/härskarinnan'. Benämningen *kamirogi* användes även på en större grupp kami som inte var släkt med *Amaterasu-oho-mi-kami*. Ett exempel på detta är adelsmannen Koutoku Teñwau som i ett brev till sin förfader (som levde ett par århundraden efter nedtecknandet av *norito*²⁹) benämner denne som 'sin avhållna *kamurogi*'. Termen *kamurogi* återfinns även i en dikt tillägnad nationalhjälten Niñmiyau Teñwau på dennes fyrtionde födelsedag. I dikten tituleras Niñmiyau Teñwau som *kamirogi*.³⁰

Släktskapet mellan människan och kami finner man bland annat i myten³¹ om kamiväsendet *Amaterasu-oho-mi-kami*'s barn *Ninigi-no-mikoto* som nedstiger till jorden varpå dennes barnbarns barn, *Jimmu Tenno* blev den första kejsaren i Japan (regerade 660-585 f v.t.). Jimmu Tenno's efterträdare titulerades som *miko-tachi* 'upphöjda barn' eller *oho-kimi-tachi mi-ko* 'prins av blodet'. Termen *mikado* 'vördnadsvärd' användes för att forma titlar på den kejsarliga dynastin, bland annat kunde en son till kejsaren (*mikado*) benämnas som *miko no-mikoto* 'vördnadsvärda barns upphöjdhet'. I kamiväsens namn användes ofta ordet *mi*, till exempel *Izanagi-no-mikoto* och *Izanami-no-mikoto* och *mikado*. *Mi* är ett prefix i benämningar på objekt och väsen som kan leda sitt ursprung till kami (*mi* är även identiskt med termen *ma*,³² vilket brukades på samma sätt som *mi* i det tidiga japanska språket).³³

²⁷ S. D. B. Picken, 2002, s. 31, 84.

²⁸ Denna uppfattning om kami gäller än i dagsläget.

²⁹ Ett par århundraden, exakt årtal går inte att finna i litteraturen.

³⁰ *Smyoku Nihon*, vol. 14.

³¹ kamiväsendet *Oshi-ho-mi-mi no-mikoto*'s barn *Ninigi-no-mikoto* som adopteras av *Amaterasu-oho-mi-kami*.

³² *Ma* uppkommer t ex i termer som *ma-koto*, 'riktiga ord' ('sanning') samt *ma-sugu*, som betyder 'perfekt' och 'rakt' samt ordet *maru* som betyder 'rund' eller 'perfekt'.

³³ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 23, 24.

Då ritualerna i *norito* är tillägnade mikados dynastier och enbart påvisar mikados funktion som kami, är det svårt att erhålla belägg ur *norito* för att påvisa arahito-gami 'mänsklig kami' eller ikigami 'levande kami', det vill säga, "vanliga" människor som kamiväsen. I *norito*, ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri*, finns exempel på mikado som kami:

" He says: I declare in the presence of the sovrän kami, whose praises by the word³⁴ of the sovrän's dear progenitor's augustness and, who divinely remain in the plan of high heaven, are fulfilled as heavenly temples and country temples. I fulfil your praises *by setting-up* the great offerings of the sovrän grandchild's augustness, *made* with the intention of deigning to begin harvest in the second month of this year, as the morning-sun rises in glory.'

'Again, because you praise the age of the sovrän grandchild's augustness as a long age, eternally and unchangingly, and bless it as a luxuriant age, I plunge down the root of the neck cormorant-wise *before you* as our sovrän's dear progenitor and progenitrix's augustness, and fulfil your praises *by setting-up* the great offerings of the sovrän grandchild's augustness.'

He says: 'I declare in the presence of the sovrän gods who sit in the farms. Declaring your names, Takechi, Kadzuraki, Tohochi, Shiki, yamanobe and Sofu. Because the sweet herbs and bitter herbs which grow in these six farms have been brought, and the sovrän grandchild's augustness takes them as his long food and distant food, I fulfil your praises *by setting-up* the great offerings of the sovrän grandchild's augustness."³⁵

³⁴ E. Satow uppger att begreppet "Word" i ritualen är ett litterärt återgivande av "mikoto".

³⁵ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 19 ff.

2. 2. 2. Uji-gami 'Förfäderskami'

I shinto utförs ritualer och offer till avlidna för att be dessa om beskydd och vägledning. Efter en tid förlorar de avlidna sin individuella natur och uppgår i den större gruppen av *uji-gami* 'förfäderskami', vilka i regel är förbundna med en separat provins, by, klan eller familj.³⁶

Eliten i samhället betraktades som de främsta *uji-gami*, det vill säga de människor som under sin levnad tillhörde kejsarens dynasti eller var av nobel ätt. Även nationella hjältar betraktades som mäktiga *uji-gami* och ansågs ofta fortsätta vara rikets beskyddare.

I *norito*, ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri*, uppträder *mikado* som en *uji-gami*:

"Again, because you praise the age of the sovrän grandchild's augustness as a long age, eternally and unchangingly, and bless it as a luxuriant age, I plunge down the root of the neck cormorant-wise *before you* as our sovrän's dear progenitor and progenitrix's augustness, and fulfil your praises *by setting-up* the great offerings of the sovrän grandchild's augustness."³⁷

Kasuga Taisha är ett jinja (byggt år 709 e v. t.) tillägnat *uji-gami* den nobla klanen *Fujiwara*. *Uji-gami* av *Fujiwara* blev beskyddare över hela provinsen Yamato.³⁸ Ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri*, i *norito* nämner *uji-gami* av *Fujiwara*:

"He says: Hear all of you, assembled, *Kañ-nushi* and *Hafuri*."

He says: 'I declare in the presence of the sovrän gods, whose praises by the word of the sovrän's dear progenitor's augustness and progenitrix, who divinely remain in the plan of high heaven, are fulfilled as heavenly temples and country temples. I fulfil your praises *by setting-up* the great offerings of the sovrän grandchild's augustness, *made* with the intention of deigning to begin harvest in the second month of this year, as the morning-sun rises in glory."³⁹

³⁷ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 19 ff.

³⁸ S. D. B. Picken, 2002, s. 112.

³⁹ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 19 ff.

2. 2. 3. Kamibegreppets uppenbarelseformer i animistiska föreställningar, naturväsen och naturfenomen

Kami finns i allt som framkallar en känsla av inspiration och inget vördnad. Kami existerar i objektsformer och entiteter⁴⁰ i form av: fysiska objekt i naturen, naturväsen och *kaminari* (naturfenomen). Nämnade kami förekommer i abstrakta former (t ex välvilja, fertilitet, god smak och produktion) samt i mer konkreta naturobjekt (t ex solen, månen, eld, berg, olika former av vatten,⁴¹ träd, stubbar, frukter, plantor, löv, stenar, grottor och vägar). Någonstans mitt emellan den abstrakta kamiformen och den konkreta kamiformen befinner sig naturväsen/entiteter och *kaminari*.

Ett exempel på konkreta naturobjekt är olika brunnars kami som förekommer i *norito*, ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri*:

”He says: I declare in the presence of the sovran kami whos praises the priestess of Wigasuri fulfils. I fulfil your praises, declaring your names, Vivifying Well, Blessing Well, Long-rope Well, Foot-place and entrance-limit, thus: Because *the builders* have made stout the house pillars on the bottom-most rocks,...”⁴²

De fem kami som nämns i ritualen är: *Wi-ga-suri* ’livgivande brunnen’ (Wi-ga-suri är även en förvanskning av ordet *Wi-ga-shiri* som betyder ’bakom’ eller ’bredvid’ brunnen), *Iku-wi no kami* ’heliga brunnen’ och *Tsunagu-wi no kami* ’långt-rep brunnen’. De två sistnämnda som nämns i ritualen är kami för området vid ett *jinja*: *Hahigi no kami* ’där man sätter ner fötterna (vid ett *jinja*)’ och *Asuha no kami* ’gränsen för ingången (till ett *jinja*)’.

Vid *oharae* ’reningsritual’ offras *shinsen* ’den himmelska maten’ till kami. I *shinsen* ingår bland annat persikor *Okamauzumi-no-kami* som betraktas som kami, detta märker man bland annat benämningen av persikorna.⁴³ Naturobjekt är återkommande i *oharae*, ett exempel på detta finner man i *norito*, ritual nr: 10, *Minadzuki Tsugomori no Oho-harahe* ’Den stora reningen’:

”(The divine progenitor and progenitrix) deigned to arraign with divine arraignment the savage Kami in the country thus given in charge; and deigned to expel them with divine expulsion; and silenced the rocks, and

⁴⁰ ”Entiteter” i dess betydelse av ’okänt väsen’.

⁴¹ Floder, brunnar, hav, bäckar, vattenfall, sjöar osv.

⁴² E. Satow, K. Florenz, 2002 s. 19 ff.

⁴³ E. Satow, K. Florenz, 2002 s. 31, 129.

trunks of trees, and isolated leaves of the herbs that (formerly) had spoken; and letting him go from the Heavenly Rock-Seat, and dividing a road through the eightfold heavenly clouds with mighty road-dividing,..."⁴⁴

Kaminari (naturfenomenen) betyder 'kraftfulla kami' och **är** kamiväsen (t ex åska är en kami).⁴⁵

Ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri* i norito, innehåller exempel på kaminari:

"He says: I declare in the presence of the sovrän kami of the harvest⁴⁶. If the sovrän kami will bestow in many-bundled ears and in luxuriant ears the late ripening harvest which they will bestow, the late-ripening harvest which they will bestow, the late-ripening harvest which will be produced by the dripping of foam from the arms and by drawing the mud together between the opposing thighs, then I will fulfil their praises by setting-up the first fruits in a thousand ears and many hundrede ears, raising-high the beer-jars, filling and ranging-in-rows the bellies of the beer-jars, I will present them (i.e. the first-fruits) in juice and in ear. As to things which grow in the great-field-plain sweet herbs and bitter herbs: as to things which dwell in the blue-sea-plain things wide of fin and things narrow of fin, down to the weeds of the offing and weeds of the shore: and as to clothes with bright cloth, glittering cloth, soft cloth and coarse cloth will I fulfil praises. And having furnished a white horse, a white boar and a white cock, and the various kinds of things in the presence of the sovrän kami of the harvest, I fulfil his praises by setting upp the great offerings of the sovrän grandchild's augustness."⁴⁷

Ritual nr: 4 i norito, *Tatsuta kaze no kami no Matsuri* 'ritual tillägnad kami av vinden', är en legend om när vindarna blev heliga för människorna. Årtal av våldsamma stormar hade vållat stora problem för det japanska folket. Många försök gjordes för att lugna vindarna men de traditionella metoderna inte gav resultat. Slutligen uppenbarade sig ett kamiväsen av vinden i en dröm för mikado och gav honom anvisningar om hur ett jinja skulle ställas i ordning och offer skulle uppställas till vindarnas ära.

Ritualen består utav av att den som leder ritualen reciterar nämnd berättelse om vindens kami:

⁴⁴ E. Satow, K. Florenz, 2002 s. 146.

⁴⁵ S. Ono, 1962 s. 7, 21, 43.

⁴⁶ Det är okänt vilka kami av skörden det är som nämns i ritualen.

⁴⁷ E. Satow, K. Florenz, 2002 s. 19 ff.

” Whereupon the men learned in things divined with their divinings, but they declared that no heart of a god appears.’

’When he had heard this, the sovrán grandchild’s : augustness deigned to conjure them, saying: ’I thought to fulfil their praises as heavenly jinja, without forgetting and without omitting, but let the kami, whatever kami they be, that have prevented the things produced by the great people of the region under heaven from ripening and have spoilt them, make known their heart.’

’Hereupon they made the sovrán grandchild’s augustness to know in a great dream, and made him know the names, saying: Our names , who have prevented the things made by the grate people of the region under heaven from ripening, and have spoilt them, by visiting them with bad wind and rough waters, are here Heavens’s pillar’s augustness and Country’s pillar’s augustness.’ And they made him to know, saying: ’If for offerings which shall be set-up in our presence there be furnished various sorts of offerings, as to clothes, bright cloth, glittering cloth, soft cloth and coarse cloth...’’⁴⁸

Det ansågs också viktigt att vara vördnadsfull mot kami av de strömmande vattnen, eftersom starka strömmar ofta orsakade översvämning på fälten och förstörde skörden. I norito, ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri* ’ritual tillägnad skörden’, berörs fyra kamiväsen av strömmande vatten:

”He says: I declare in the presece of the sovrán gods who dwell in the partings of the waters. I fulfil your praises, declaring your names, Yoshinu, Uda, Tsuge and Kadzuraki, thus: if you will bestow in many-boulded ears and luxuriant ears the late-ripening harvest which the sovrán gods will bestow, I will fulfil your praises *by setting-up* the first-fruits in ear and in juice, raising high the beer-jars, filling and ranging-in-rows the bellies of the beer-jars. And the reminder of the sovrán grandchild’s augustness takes with ruddy countenance as the divine grains of morning food and evening food, as his long food and distant food. Therefore, hear all of you, the fulfilling of praises *by setting-up* of the great offerings of the sovrán grandchild’s augustness.’

He says: ’Parting the words, let the *Kannushi* and the *Hafuri* receive the offerings which the *Imibe*, hanging thick sashes to their weak shoulders have reverently prepared, and lifting, bring and set them up without erring.’⁴⁹

⁴⁸ E. Satow, K. Florenz, 2002 s. 58 ff.

⁴⁹ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 19 ff.

Kami i form av naturväsen är många gånger förenade med konkreta naturobjekt, ett exempel på det är draken *ryuujin* som är förenad med vattnet, havet och fisket. Ett annat naturväsen som är förbundet med vatten är *suijin*, vilken har skepnaden av en ål, vattenorm, fisk eller en vattenlevande antropomorfistiskt väsen. *Kotama* (den äldre benämningen för den i Japan välkända *Tengu*) är en kami förknippad med bergen och uppfattas av många japaner vara synonym med *Yama-no-kami*, väktaren av bergen och träden. *Kotama* är en trixter och beskrivs ha en mänskoliknande kropp, gnistrande ögon, lång näsa och vingar.⁵⁰

I norito, ritual nr: 10, *Minadzuki Tsugomori*, är kamiväsen av berg och jord berörda:

”...; (and) the earthly kami ascending to the tops of high mountains, and to the tops of the low mountains,”⁵¹

Kami uppträder även i djurskepnad. Bland annat är jinja´t *Mitsumine* tillägnat vargar; vargarna betraktas kamiväsen och anses vara väktare av bergen. Den stora svarta kråkan, *Yatagarasu*, vördas av kulten *Kumano* och har tillägnat denne ett antal jinja.

Många jinja är tillägnade *inari sama*, räven. Inari sama anses vara kurir åt risets kami *Ukano-mi-tama-no-mikoto*. Liksom övriga djurkami har inari sama metafysiska krafter, som den använder för att skifta hamn, besätta människor eller på andra sätt skapa problem för människan (eller i vissa fall hjälpa människan).⁵²

2. 2. 4. Kami i form av artefakter

Kami är många gånger artefakter. Ett exempel på det är *Sohodo no kami* (även kallad *kuye-biko*) som är en motsvarighet till den västerländska fågelskrämman.⁵³ Kami i artefakter uppträder även i köksregionen. *Kudo* ’kitteln’, tillagning av ris, och *kobe* ’kastrullen’, som maten anrättas i är kami av ny mat. *Kudo* och *kobe* är synonyma med *Kudo no kami* och *Kobe no kami*. *Kobe no kami* benämns även som *Furuaki*, vilken ritual nr: 5, *Hiranu no Matsuri*, i *norito* är tillägnad:

⁵⁰ S. D. B. Picken, 2002, s. 21, 62, 221.

⁵¹ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 146.

⁵² E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 241.

⁵³ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 248.

”...the first parcels of tribute set-up by the regions of the four quarters; as to liquor, raising high the beer-jars, filling-and-ranging-in-rows the bellies of the beer-jars; as to things of the mountains and wilds, -sweet herbs and bitter herbs ; as to the things of the blue-sea-plain, -things wide of fin and things narrow of fin, even unto the weeds of the offering and weeds of the shore, -piling-upp high the various kinds of things like a range of hills, he fulfils praises saying: Peacefully accept the great offerings thus set-up, and glorify the age of the sovran eternally and unchangingly, and blessing it as a luxuriant age, cause *him* greatly to be for myriad ages.”⁵⁴

De mest betydelsefulla kami i materiell form är *Sań-siyu-no-Zhin-pau*⁵⁵ 'Tre sorter av heliga klenoder' eller *ki* 'redskapen'. *Sań-siyu-no-Zhin-pau* är kejsrerlig regala som ursprungligen tillhörde *Amaterasu-oho-mi-kami*, vilken senare skänkte dessa till *Ninigi no-mikoto* då han nedsteg till jorden.

Sań-siyu-no-Zhin-pau består av ett svärd, *Take-mika-dzuchi*, 'Det  rt-kurvade svärdet', en spegel, *Yata-no-kagami* och en sten, *Yagaka-no-Maga-tama*, 'Den evigt skinande böjda stenen'.⁵⁶

Enligt myten blev *Yagaka-no-Maga-tama* (spegeln) tillverkad av *Ishikaritome-no-mikoto* och var troligtvis en bladformad bronsspegel med åtta "kronblad".⁵⁷ Då *Amaterasu-oho-mi-kami* skänkte spegeln till *Ninigi-no-mikoto*, berättas det att hon gjorde det med orden:

”Se på spegeln som min *tama*, och  ra den som om du  rar min faktiska närvaro.”⁵⁸

I en av de tidigaste japanska skrifterna, *Nihońgi* (720 e v.t.), berättas det att *Yagaka-no-Maga-tama*  r en *kami* vilket jinja't i *Hi-no-mahe* beläget i provinsen *Ki-shiu*  r tillägnat. I en tidig skrift (*Ko-go Zhifu-wi*) finns en liknelse mellan *Amaterasu-oho-mi-kami* och spegeln:

”Den f rstgjorda (spegeln) var inte riktigt perfekt, men den andra (spegeln) var vacker.”⁵⁹

Den första spegeln som nämns i texten är en *kami* och den andra spegeln  r synonym med *Amaterasu-oho-mi-kami*.

⁵⁴ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 77-79.

⁵⁵ även benämnd som *Sańshu-no-jingi*, *Sańshu-no-shinki* och *Sań-no-shimpo*.

⁵⁶ S. D. B. Picken, 2002, s. 84, 85.

⁵⁷ L. Frédéric, 2002, s. 1051.

⁵⁸ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 85, 89.

⁵⁹ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 84-87.

I litteratur om shinto finner man mest information om svärdet, Take-mika-dzuchi⁶⁰ (även benämnd som, *Futsu-nushi*, *Sazhi-futsu no kami*, *Ame no wo-habari no kami*, *Futusu no mitama* och *Iku-dachi*). Därför har det fallit sig naturligt att den största delen av redogörelsen om Sañ-siyu-no-Zhin-pau som artefaktiska kami behandlar svärdet.⁶¹

I Kojiki benämns svärdet Take-ika-dzuchi som *Mikadzuchi no wo* 'Vördnadsvärda åskman', samt i Nihongi som en *amatsu-kami* ('himmelska kami') vid namn *Mika-dzuchi no kami* 'Stora hammar kami'. *Mika-dzuchi no kami* var även den kami som uppstod ur 'Kami av sommarhettans' blod då denne blev dräpt av *Izanagi-no-mikoto*.⁶²

Även på ett annat ställe i kojiki skildras Take-mika-dzuchi som en amatsu-kami. Det berättas att Take-mika-dzuchi anlände till Jorden tillsammans med sin följeslagare, Futsu-nushi, för att belägra provinsen *Idzumo* och förbereda för Ninigi-no-mikoto's ankomst till jorden. Det är omtvistat huruvida Take-mika-dzuchi's följeslagare, Futsu-nushi, är en separat kami eller enbart ett annat namn på Take-mika-dzuchi. Det finns även en teori som säger att Futsu-nushi var namnet på det svärd som Take-mika-dzuchi bar.

Kamiväsendet Take-mika-dzuchi framställs som en son till kamiväsendet *Ame no Wo-habari no kami*. Emellertid berättas det i ett annat textavsnitt att *Ame no Wo-habari no kami* var namnet på det svärd som *Izanagi-no-mikoto* använde då han dräpte "kami av sommarhettan". Om man utgår från att *Ame no Wo-habari no kami* var ett svärd, rör det sig troligtvis om ett dubbeleggat svärd, då *wo-habari* betyder 'brett blad'. Dock gestaltas Take-mika-dzuchi som ett enkeleggat svärd. I skriften *Kahachi Meisho Dzuwe*⁶³ finns ett träsnitt med ett svärdspar benämnt som *Futusu no mitama* avbildat; det ena svärdet är dubbeleggat och det andra svärdet enkeleggat. Och på baksidan av två keramikplattor daterade till år 730 e. v. t. finns ett liknande svärdspar avbildat. Texten under avbildningen av svärden lyder: "klenoder av *Futsu no kami*". Sammanfattningsvis tyder detta på att det möjligtvis rör sig om två heliga svärd och inte ett, samt att svärdet/svärden Take-mika-dzuchi och Futsu-nushi är kamiväsen.

I *norito*, ritual nr: 8, *Ohotono hogahi* 'ritual för lyckönskning av det stora palatset' nämns svärdet och spegeln:

".... the abode *namely* of the sovran grandchild's augustness, who in succession to heaven's sun rules over the region-under-heaven, the

⁶⁰ Namnen *Take-mika-dzuchi* och *iku-dachi* avslöjar till viss del svärdet (svärdens) ursprung och egenskaper. Uppbyggnaden i *take-mika-dzuchi*, utgörs av "take" som är basen av adjektivet "takei" 'djärv' och som är besläktat med ordet "taka" 'lång'. Termen "mika" eller "ikai" betyder 'stor', 'många' eller 'mycket', och "chi" är en term som återfinns i namnen på ett flertal kami.

⁶¹ L. Frédéric, 2002, s. 916.

⁶² E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 37 ff.

⁶³ Enligt E. Satow återfinns informationen i *Kahachi Meisho Dzuwe* vol 3, s. 20.

dominion to which he deigned to descend *after that* the sovran's dear progenitor and progenitrix, who divinely remain in the plain of the heaven, had caused the sovran *grandchild's* augustness by their word to sit on the heavenly high seat, and deigning to lift and bring the mirror and sword which are the havenly symbols."⁶⁴

Svärdet och spegeln återkommer även i norito, ritual nr: 2, *Kasuga Matsuri*:

"He says: In accordance with with the gerat kami have deigned to make, *the builders* have widely set-up the house-pillars on the bottom-most rocks of Kasuga's Mikasa yama, and have made-high the cross-beams to the plain-of-high-heaven, and have humbly fixed *it* as *their* shade from the havens and *their* shade from the sun;-as to the divine treasures which are set-up, humbly providing a mirror, a sword, a bow, a spear and a horse..."⁶⁵

Benämningen på stenen i Sañ-siyu-no-Zhin-pau förkortas i regel till Yagaka-no-maga-tama, *Iku tama* eller *Iku-musubi* från det kompletta namnet *Ya-saka no maga-tama no iho-tsu mi sumaru no tama*. Benämningen är mångtydig och översättningen är inte enhetlig. Som exempel på översättningar kan nämnas: 'evigt blommande', 'böjd sten', 'åtta fötter', 'många fötter', 'evigt skinande', 'månsken', 'evigt skinande glittrande (eller 'böjda') juveler' eller 'de många koncentrerade juvelerna'. Det är ännu inte fastställt huruvida yagaka-no-maga-tama är **en** sten eller **flera** stenar. Man tror emellertid att yagaka-no-maga-tama har en form liknande böror, kommatecken eller krokar och är tillverkad av en vanlig stensort, jade, bärnsten eller glas.⁶⁶ I Nihongi och Kojiki skildras hur kamiväsendet *Nigihayahi* hämtade yagaka-no-maga-tama från högsta planet av himlen för att sedan skänka dem till Amaterasu-oho-mi-kami.

Namnen *Iku tama* och *Iku-musubi* innehåller bland annat termen *iku* 'att leva', 'andas', vilket ger den ungefärliga översättningen 'Dyrbara sten genom vilket livet är säkrat' och 'Skaparen av vilken livet är säkrat'. E. Satow anser⁶⁷ att dessa benämningar är liktydiga med begreppet "*vivifying producer*" som uppträder i norito, ritual nr: 1, *Toshigohi no Matsuri*:

"He says: I declare in the presence of the sovran gods whose praises the chief priestess fulfils. I fulfil your praises, declaring your names: Divine producer,

⁶⁴ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 84-85.

⁶⁵ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 50.

⁶⁶ L. Frédéric, 2002, s. 13, 607.

⁶⁷ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 29.

Lofty producer, Vivifying producer, Fulfilling producer, Soul-lodging Producer, Woman of the Great House, Great Goddess of food and Events-symbol-lord, thus; Because you praise the age of the sovran grandchild's augustness as a long age eternally and unchangingly, and bless it as a luxuriant age, I fulfil your praises as our sovran's dear progenitor's augustness and progenitrix's augustness *by setting up* the great offerings of the sovran grandchild's augustness."⁶⁸

2. 3. Apotropeiska kami

Apotropeiska kami är entiteter hemmahörande i de båda tidigare nämnda huvudgrupperna av *kami*, det vill säga *amatsu-kami* och *kunitsu-kami*. Apotropeiska kami är enligt shinto grunden till de kalamiteter (olyckor och katastrofer) som drabbar människan. Apotropeiska kami utgörs av kami som övervägande är *ara-mitama*. Ara-mitama är en av fyra olika karaktärsdrag som *tama* (tama är essensen av en kami/individ/entitet) utgörs av: *nigi-mitama*, *ara-mitama*, *saki-mitama* och *kushi-mitama*.⁶⁹ De två förstnämnda av dessa karaktärsdrag, *nigi-mitama* och *ara-mitama*, är mest påtagligaste: **nigi-mitama** innehåller bland annat kvaliteter som "mild", "vänlig", "stillsam", "passiv" och "i harmoni med naturen". Kontrasten till *nigi-mitama* är **ara-mitama** som bland annat innehar kvaliteterna "omild", "okontrollerad", "vild", "kraftfull" och "destruktiv". I shinto existerar inte dualistiska begrepp som motsvarar de västerländska termerna "god" och "ond", begreppen som i stället används för nämnda västerländska begrepp är *yoshi* 'mild' och *ashi* 'omild'. *Yoshi* och *ashi* utgör även grunden för *nigi-mitama* (*yoshi*) respektive *ara-mitama* (*ashi*).

De apotropeiska kamiväsendena *magatsuhi-no-kami* som kommer från *Yomi-no-kuni* 'världen av mörker' anses vara skälet till att *ashi* existerar. Om en människa blir *ashi*, är det för att hon är vilsen eller har blivit vilseledd av *magatsuhi-no-kami* och har glömt vad en "normal" handling innebär.⁷⁰

En kategori av apotropeiska kami är *onryo* (eller *goro*). *Onryo* är människor som avlidit våldsamt, olyckligt eller i vanära.⁷¹ Reningsritualer, *oharae*, är främst riktade till apotropeiska kami och utfördes för att bevara de apotropeiska kamiväsendenas lugn eller "stillhet". Genom *oharae* försökte man avvärja *ashi* eller förhindra att apotropeiska kamiväsendena på något vis

⁶⁸ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 19-23.

⁶⁹ *Saki-mitama* är den "kreativa" och "lyckliga" delen av *tama* och *kushi-mitama* är den "esoteriska" och "lärda" delen av *tama*.

⁷⁰ S. D. B. Picken, 2002, s. 57 ff., 106.

påverkade deltagare vid begravningar.⁷² Nedanstående text reciteras i *norito*, ritual nr: 10, *Minadzuki Tsugomori no Oho-oharae* 'Den Stora reningen'. Ritualen är ett exempel på ritualer som tillämpades för stilla de apotropeiska kamiväsandena samt för att undvika *ashi* hos människor:

"The great kami of the purification-place will take out into the river and sea all sorts of offences, that may have been committed either inadvertently or deliberately, by the people assembled in this pure court-yard, and blow them away and completely banish them and get rid of them into Yomi-no-kuni. Hear you all the circumstance (*yoshi*) of the purification (which is preformed with the intention) that from to-day there will be no longer any offence which is called offence, after they have got rid of them."

"As for the various sorts of offences which may have been committed either inadvertently, or deliberately by the heaven's increasing population, that shall come into being in the country, a number of offences are expressly distinguished as heavenly offences; (viz.) breaking down the divisions of the rice-fields, filling up the irrigating channels, opening the floodgate of sluices, sowing seed over again, setting up pointed rods (in the rice-fields), flaying alive and flaying backwards, evacuating excrements (at improper places). (These are distinguished) as heavenly offences. As for the earthly offences, there will be forthcoming a number of offences (viz.) cutting the living skin, cutting the dead skin, albinos, being effected with excrescences, the offence of (a son's) cohabitation with his own mother... You diviners of the four countries, leave and go away to the great river-way, and carry away (the offences) by purification."⁷³

⁷² S. D. B. Picken, 2002, s. 27.

⁷³ E. Satow, K. Florenz, 2002, s. 107, 133, 145.

4. Sammanfattande diskussion

Analysen av det japanska begreppet kami i sin ursprungliga kontext har verifierat att postulatet kami är ett mångfacetterat och vitt begrepp som inte kan översättas med västerländska begrepp såsom ”gudomar” och ”andar”.

4. 1. Människans roll i det komplexa kamibegreppet

Att *amatsu-kami* (’himmelska kami’) kan missuppfattas som det västerländska begreppet ”gudomar” är inte underligt, då *amatsu-kami* framställs som antropomorfa transcendentia väsen, vilket även är definitionen för gudomar. Även släktskapet mellan människa (kejsaren) och ’himmelsk kami’ (*Amaterasu-oho-mi-kami*) är ett välbekant religionsvetenskapligt koncept som bland annat förekommer i en del naturreligioner samt i antikens panteon. Trots likheterna är ”kami” och ”gudomar” två skilda koncept. Enligt shinto är alla människor kami, och de fortsätter att vara kami efter att de avlidit. Förutom människor är även objekt och entiteter kami. Kamibegreppets många dimensioner möjliggörs genom att *amatsu-kami* och *kunitsu-kami* (’jordiska kami’) är ett integrerat koncept som främst bygger på en personlig känsla som väcker inspiration och inger vördnad.

Ett av grundkriterierna som krävs för att begreppet ”gudomar” ska kunna tillämpas i icke-västerländska religioner är att det finns en gräns mellan den heliga och den profana världen. Gudomar utgör det heliga och människor tillhör det profana. I shinto suddas gränserna mellan heligt och profant ut och därmed försvagas statiska religionsfenomenologiska begrepp, som i detta fall ”gudomar”.

4. 2. Kamibegreppets roll i animistiska föreställningar, naturfenomen, naturväsen och apotropeiska kami

Enligt shinto är *kaminari* (naturfenomen) kami, det vill säga vinden ”i sig själv” är en kami. Enligt västerländsk religionsvetenskaplig uppfattning härskar, eller på andra sätt påverkar gudomar och andar naturfenomen. Denna skillnad påvisar att kami i uppenbarelsen av naturfenomen **inte** kan liknas med de västerländska begreppen ”gudomar” och ”andar”

Animistiska föreställningar, naturväsenden, entiteter och apotropeiska kami kan till det yttre ge intrycket av att verka som ”gudomar” eller ”andar” i enlighet med den västerländska religionsfenomenologiska uppfattningen. Dock är *kunitsu-kami* och *amatsu-kami*, som nämnda kami tillhör, ett sammansmält koncept baserat på objekt (och väsen) som upplevs inge vördnad. Detta gör att **allt** är potentiella kami. Denna grundtanke i shinto gör begreppet kami så allomfattande att det är svårgreppbart i den västerländska föreställningsvärlden, med begreppen ”gudomar” och ”andar” som inte är lika komplexa.

4. 3. Kami finns i artefakter

Enligt shinto är alla artefakter potentiella kami. I västerländsk kultur och filosofi anses, till skillnad från shintos uppfattning, att artefakter kan vara helgade eller välsignade. Helgade och välsignade artefakter anses emellertid **inte** vara ”gudomar” eller ”andar”.

Även i det nutida Japan uppfattas artefakter som potentiella kami. Det är inte sällsynt att en *kañ-nushi* ombeds att ombesörja bilen, datorn eller andra artefakter, en ritual med syfte att visa rena objektet eller bara visa aktning gentemot det kamiväsendet i artefakten.⁷⁴

⁷⁴ J. K. Nelson, 2000, s. 3-4.

4. 4. Kamibegreppets innebörd – sammanfattning och slutsats

Antalet *kami* är obegränsat. Dimensionerna av begreppet *kami* är unikt och utgörs av antropomorfihska transcendenta väsen (*amatsu-kami*) och av *kami* som är inneboende i artefakter, naturen, djur, entiteter och människor (*kunitsu-kami*).

Jag har i denna uppsats påvisat kamikonceptets många dimensioner, vilket är grunden till det primära i min tes om kamibegreppets essens: *Kami är den del av den esoteriska naturen som finns i varje individuell existens. Kami är upphov till en känsla av vördnad, vilket i sin tur ger inspiration om hur kosmologin bör upplevas och hur man kan tillgodogöra sig den.* För att ytterligare styrka min teori om kamibegreppets essens vill jag framlägga en tidigare tes om det komplexa kamikonceptet, utarbetad av auktoriteten inom shinto, Motoori Norinaga (1730-1801). M. Norinaga analyserade ingående *Kojiki*, vilket resulterade i den exaktaste definitionen av kamikonceptet som utformats i vetenskaplig litteratur. I *vol. III av Kojiki Deñ* framlägger M. Norinaga sin definition om *kami*:

”Ännu förstår jag inte meningen av termen *kami*. Det kan dock sägas att *kami* utgörs, i första hand genom, *kami* av himlen och jorden, vilka uppkommer i historiska texter och som *kami* i *jinja*’n där *kami* är vördade. Detta innefattar även människor, djur, träd, stenar, olika varelser, plantor, hav, berg och så vidare.

Kami är allt som är bortom det konventionella, som besitter dominerande krafter samt ger inspiration till vördnad. Detta inkluderar även suveräniteten hos noblessen, godhet eller meriterade handlingar. Även ondska och mystifika samt extraordinära entiteter benämns som *kami*.⁷⁵

Skillnaden mellan *kami* och föreställningarna om ”gudomar” och ”andar” i vetenskaplig västerländsk kontext, som jag tidigare redogjort för visar att begreppet *kami* under inga omständigheter i tolkningssammanhang kan återges med de västerländska begreppen ”gudomar” och ”andar”.

Inom shinto har kamibegreppet inte förändrats nämnvärt sedan *Yeñgishiki* utgavs. De tidiga japanska texternas framställning av kamikonceptet är alltså närvarande i det moderna Japan. Det tidiga kamikonceptet som jag har behandlat i uppsatsen, karakteriserar befolkningens kosmologiska filosofi som på ett genuint distinkt sätt har anpassats in i det moderna samhället.

⁷⁵ W. M. T. De Bary, D. Keene, G. Tanabe, P. Varley, 2001, vol. 1, s. 18.

Litteraturförteckning

De Bary, W. M. T., Keene, D., Tanabe, G., Varley, P., Sources of Japanese tradition –From earliest times to 1600, vol 1, 2001.

Frédéric, L., Japan encyclopedia, President and Fellows of Harvard College, United States of America, 2002.

Littleton, C. S., Understanding Shinto, Duncan Baird Publishers, London, 2002.

Ludwig T. M., Eliade, M., The encyclopedia of religion vol. 7, 8, , Gods and goddesses, s. 61-65, New York: Macmillan, London: Collier Macmillan, 1993.

Nelson, J. K. Enduring identities, The Guise of Shintoin Contemporary, University of Hawai'i Press, 2000.

Ono, S., Shinto, The kami way, Charles E. Tuttle Co., Japan, 1962.

Picken, S. D. B., Historical dictionary of shinto, The Scarecrow Press, inc. Lanham, Maryland and London, 2002.

Podemann Sorensen, J., Religionslexikonet, Shinto, s. 462
Forum, Stockholm, 1996.

Religionshistoria., ritualer, mytologi, ikonografi, Nya Doxa, 1994.

Satow, E., with Florenz, K., Ancient Japanese rituals and the revival of pure shinto, The Kegan Paul Japan Library, London, 2002.

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket, Tolfte upplagan, femte tryckningen, AIT Gjørvik AS, Norge, 2000.

Begrepp och definitioner

Akitsum-kami	Den främsta av mänskliga kami, kejsaren.
Amaterasu-oho-mi-kami	Den främste av amatsu-kami, relateras till solen.
Amatsu-kami	'Himmelska kami'.
Ame-no-koyane-no-mikoto	Kamiväsen som skapade norito.
Ame-no-minaka-nushi-no-kami	Den första 'amatsu-kami'.
Arahito-gami	'Mänsklig kami', vanliga människor.
Ara-mitama	Den "omilda", "okontrollerade", "vilda", "kraftfulla" och "destruktiva" delen av tama.
Ashi	'Omild'.
Asuha no kami	'Gränsen för ingången (till ett jinja)'.
Hahigi no kami	'Där man sätter ner fötterna (vid ett jinja)'.
Ikigami	'Levande kami', ordinära människor.
Iku tama	Stenen som ingår i Sañ-siyu-no-Zhin-pau
Iku-wi no kami	'Heliga brunnen'.
Inari sama	Räven (kurir åt risets kami).
Ishikaritome-no-mikoto	Kamiväsen som enligt myten tillverkade Yata-no-kagami.
Izanagi-no-mikoto	Kreativ kami, make till Izanami-no-mikoto.
Izanami-no-mikoto	Kreativ kami, maka till Izanagi-no-mikoto.
Jimmu Tenno	Den första kejsaren i Japan (regerade 660-585 f v.t.).
Jinja	(Jinsha) Refererar till en plats med inneboende kami. I ett tidigt japanskt verk (Yashiro) beskrivs hur världen är uppbyggd av två karaktärer: jin (vilket har enhetlig betydelse med begreppet kami) och sha (plats).
Jiyauguwañ-shiki	Lagsamling (871 e v. t.).
Kaminari	'Kraftfulla kami', naturfenomenen.
Kamurogi	(Kamuromi)'Högsta härskaren', benämningar för mikado och Amaterasu-oho-mi-kami.
Kami-musubi-no-mikoto	Kami över födelse och växtlighet.
Kami-no-michi	'Kami vägen' (eller kami's väg).
Kañ-nushi	'Tjänare av kami'.

Kobe	(Kobe no kami eller Furuaki) 'Kastrullen', kami för anrättningen av ny mat.
Kojiki	Den äldsta japanska skriften (712 e v. t.).
Kotama	(Tengu) Bergskami.
Kouniñ-shiki	Lagsamling (820 e v. t.).
Kudo	(Kudo no kami) 'Kitteln', kami för tillagning av ris.
Kushi-mitama	Den "esoteriska" och "lärda" delen av tama.
Kunitsu-kami	'Jordiska kami '
Magatsuhi-no-kami	Apotropeiska kamiväsendena som kommer från Yomi-no-kuni 'världen av mörker'.
Mikado	'Vördnadsvärd', titeln på den japanska kejsaren (mikado härstammar från kamiväsendet Amaterasu-oho-mi-kami). Mikado användes som en benämning för att forma titlar på män och kvinnor som tillhörde den kejsarliga dynastin.
Miko-no-mikoto	'Vördnadsvärda barns upphöjdhed'.
Miko-tachi	'Upphöjda barn', benämningar som utmärker släktskapet med Jimmu Tenno.
Nihoñgi	Tidig japansk skrift (720 e v.t.).
Nigihayahi	Kamiväsen som hämtade yagaka-no-maga-tama från högsta planet av himlen.
Nigi-mitama	Den "milda", "vänliga", "stillsamma" och "passiva", delen av tama.
Ninigi-no-mikoto	Amaterasu-oho-mi-kami's barnbarn.
Norito	Ritualer i Yeñgishiki tillägnade mikado's dynasti.
Oharae	Rituell rening.
Oho-kimi-tachi mi-ko	'Prins av blodet'.
Okamauzumi-no-kami	Persikor som används vid oharae.
Oshi-ho-mi-mi no-mikoto	"Biologisk" förälder till Ninigi-no-mikoto.
Onryo	(Goro) Människor som avlidit våldsamt, olyckligt eller i vanära.
Ryuujin	"Drake tillhörande vattnet".
Saki-mitama	Den "kreativa" och "lyckliga" delen av tama.
Sañ-siyu-no-Zhin-pau	'Tre sorters heliga klenoder', de kejsarliga klenoderna bestående av ett svärd, en spegel och en sten.
Shinsen	'Den himmelska maten', mat som offras vid oharae.

Sohodo no kami	(Kuye-biko). Motsvarighet till den västerländska fågelskrämman.
Suijin	Vattenkami.
Susa-no-o-no-mikoto	Amaterasu-oho-mi-kami's bror, relateras till stormar.
Take-mika-dzuchi	(Futsu-nushi, sazhi-futsu no kami och ame no wo-habari no kami, futusu no mitama och iku-dachi) 'Det ört-kurvade svärdet', svärdet som ingår i Sañ-siyu-no-Zhin-pau.
Taka-mimusubi-no-mikoto	Kami över födelse och växtlighet.
Takamagahara	'Högsta planet av himlen'
Tama	(Mitama, tamashii, rei eller kon) Kan beskrivas som en ungefärlig motsvarighet till det västerländska begreppet "själen".
Totsu kami	'Avlägsen kami', kami i mänsklig form.
Tsuki-yomi-no-mikoto	Amaterasu-oho-mi-kami's syster, härskarinna över Yomi-no-kuni. Relateras även till månen.
Tsunagu-wi no kami	'Långt-rep brunnen'.
Uji-gami	Förfäderskami.
Uka-no-mi-tama-no-mikoto	Risets kami.
Wi-ga-suri	(Wi-ga-shiri), (den) 'livgivande brunnen'.
Yama-no-kami	Väktare av bergen och träden.
Yatagarasu	Den större sorten av svart kråka.
Yagaka-no-Maga-tama	(Taru tama, taru-musubi, tamatsume och iku tama)'den evigt skinande böjda stenen', stenen som ingår i Sañ-siyu-no-Zhin-pau.
Yagaka-no-Maga-tama	Spegeln som ingår i Sañ-siyu-no-Zhin-pau.
Yeñgishiki	'Ceremoniella lagen' (905 e v. t.).
Yomi-no-kuni	'Världen av mörker', dödsriket.
Yoshi	'Mild'.